

En liten bit norr om Lund och vi är på Sankt Libers hög, en gammal skånsk kulturplats som förlorar sig bort i det förgångnas töcken. Platsen för Skånes landsting och den plats där skånska och danska konungar korats i århundraden. Kung efter kung, allt från rikets grundläggande till avståelsen 1658, har här inför representanter för Skånes folk fått avlägga sina löften. Betecknande för skåningarnas aldrig svikande frihetskrav var att ingen blev tagen till kung över Skåne utan att vara hyllad på Sankt Libers hög. - Här omkring denna hyllningshög stod slaget vid Lund i december 1676!

På denna plats stupade tusentals danska och skånska soldater och jämsides med dem skånska och blekingska gerillamän. Här på Sankt Liber, den heliga frihetens hög, föll de i kampen för Skånelands frigörelse från det svenska väldet.

UR

*"Går detta eder ej till sinnes,
I alla som dragen vägen fram?
Akten härpå och sen till:
kan någon plåga vara lik den
varmed jag har blivit hemsökt,
den varmed Herren har bedrövat mig
på sin glödande vredes dag?"*

Ur Klagovisorna 1: 12.

SANCTUS LIBER

Skånelands frihetskämpar i förening med danska armén. Blodskräningen vid Sankt Libers hög den 4 december 1676. Sveket mot Helsingborgs garnison.

Svenskarnas flykt ur Skåne och Blekinge togs av allmänheten som bevis för att det nu äntligen var slut med det svenska väldet. Christian V:s manifest och införandet av dansk administration styrkte folket i denna tro. Det får därför inte ses som underligt, att folket tog till vapen när förtryckarna på nytt välde söderut över riksgränsen i norr.

Då Karl XI med sin reorganiserade armé ryckte in i Skåne över Fagerhult den 25 oktober 1676 möttes han av ett fientligt folk. Ett utländskt ögonvittne omtalade: "Det var som om man kom till ett helt fientligt land". Den svenska hären fick bana sig väg genom kraftiga bråtar och förhugningar, vilka dessutom var besatta av stora uppbåd bondevakter. Liksom fäderna fordom i generation efter generation var i detta nu inga offer för stora.

Att förbittringen mot svenskarna tog sådana proportioner redan i Fagerhult kan ha visst samband med plundringen av den lilla byn. Armén skulle ju av hävd föda sig själv i härtagat land och därför beordrades bönderna att släppa ut sina kreatur, som avsågs att förvandlas till mat åt den hungrande invasionsarmén. I den mån ordern inte åtllyddes fick de svenska knektarna fria händer att rannsaka böndernas gömställen. I "Den Nordiske Kriigs Krønike" berättar Sthen Jacobsen härom: "Offuer dette bleffue bönderne saa galne, att de toge deriss bösser och skiöde paa deriss kongiss egett folch, saa att snaphanerienn begyndtiss nu först udi Farholt sogn, och effterdi dett gaff megett bytte, saa forögtiss det siden jo meere och meere."

Ett par dagar efter hemfridsbrotten i Fagerhult inträffade liknande hemsökelse i Gunnarstorp. Även dessa övergrepp kan vi illustrera med hjälp av Sthen Jacobsen sålunda: "De Svenske stach ochsaa alt det qveeg ihiell, som de kunde offuerkomme, paa det de ochsaa om anden dagen kunde haffue nogett at aede. Men om morgonen tiilig maatte de marchere igien och lode saa marchen ligge fuld aff nogle 100 stycher döde stude, kiör, kalffue, faer och svin". Någon ersättning till de människor som genom dåden ställdes på bar backe var det inte tal om, ty i fiendeland ägde man rätt att ta vad man ville ha!

Med samma rätt som Karl XI uppbådade bönderna i Småland, uppbådade Kristian V bönderna i Skåneland under hösten 1676. Uppdrag gavs åt förut omtalade överstelöjtnanten Stensen i oktober månad, att uppbåda allmogen i Göinge och inrätta dem i avdelningar med officerare i spetsen, för att "-ved alle deiligheder söge Fienden Afbrek at göre och paa Ryggen at incommodere, -".

Vägarna var raserade och ödelagda, broövergångarna spärrade och landet ödelagt på sådant sätt, att den svenska armén snart kom att sakna livsförnödenheter. Byarnas människor hade på gammalt känt maner tagit sin tillflykt till de djupa skogarna i norr. Svenskarna tvingades hela tiden till högsta beredskap, då de hela tiden var omsvärmade av friskyttuppåd och danska ryttarkommandon. Enskilda eller mindre avdelningar, som vågade sig utanför huvudavdelningarna, kunde betraktas som skoningslöst förlorade. Till stor del beroende på det hårda motståndet i gränsbygderna, gick den svenska framryckningen mycket långsamt, men i början av december var Lund inom synhåll, Sankt Libers hög skulle nu komma att krönas i blod från försvarare och angripare.

På de frusna fälten norr om Lund möttes de båda härarna på morgonen den 4 december 1676 i omgivningarna av den gamla kultplatsen Sankt Libers hög. - En plats som historiskt sett kan förknippas med urgamla skånska frihetskav, - en parentes över hur historiens cirklar sluter sig på ett egendomligt och outgrundligt sätt. Här kröntes nu den månghundraåriga skånska frihetskampen i ett enormt blodbad mellan de dansk-skånsk-blekingska styrkorna på ena sidan och den svenska ockupationsarmén på andra sidan.

Den månghundraåriga kampen kan indelas i ett tidigt skede, då man förde en ärorik kamp för att behålla självständigheten efter den danska erövringen under 800-talet. Den tidiga befrielsekampen kan räknas fram till stilleståndstiden vilken börjar med den skånske kungen Harde-Knud 1018, son till Knut den store av Danmark och England. Kampen fortsatte under de följande århundradena men då i

förening med Danmark, i form av ett mer eller mindre ständigt krigstillstånd för skånsk och dansk frihet mot orätten och mot de ständiga plundringstågen från norr.

Blodskräningen vid Sankt Libers hög krävde mer än 8000 människoliv eller drygt 46 procent av de båda härarnas totala numerär. Siffrorna kan också tagas som intäkt för kampens skoningslösa våldsamhet om man dessutom kan säga, att denna mansspilla är den största, procentuellt sett, som förekommit i ett reguljärt fältslag! Av de stupade svarade den svenska ockupationsarmén för omkring 3 200 man. I den summan ingick även finnar, tyska legotrupper, polacker och andra folkslag. Resten var danska, skånska, blekingska och halländska soldater i danska regementen, värvade trupper samt skånska och blekingska friskytteavdelningar.

Den danska armén gick segrande fram över den svenska arméns centrumställningar liksom över den vänstra flygeln, då svenske kungen återvände till slagfältet efter att ha förföljt mot norr vikande danska ryttaravdelningar. Detta oväntade nya angrepp vände en så gott som redan vunnen seger till nederlag. I denna medgångens stund visade svenskarna åter sitt rätta jag, ty efter slaget rannsakade deras soldater hus och gårdar vida omkring slagfältet i jakten på sårade danska soldater eller friskyttar. De som anträffades hos den dansksinnade befolkningen gick ett säkert öde till mötes i form av kallblodiga och uppsåtliga mord. Detta kära läsare, det var den omskrutna karolinska arméns metoder här i Skåneland! Men om detta eller liknande metoder på andra ställen finner ni ingenting i den svenska historieskrivningen.

Under marschen norrut mot Helsingborg några dagar senare gjorde sig den svenska armén under Karl XI:s ledning skyldig till hemsökelse, skövling och mordbränder i sådan grad att hela Landskronatrakten lades öde. Under några eftermiddagstimmar anlade man totalbränder av ett stort antal byar bland vilka vi kan nämna, Tofta, Lilla och Stora Hörstad, Örja, Tulstrup, Vadensjö, Säby, Härslöv, Glumslöv och Kvistofta med flera. Illgärningarna blev helt naturligt en katastrof för den olyckliga civilbefolkningen, som mitt i vintern och inför den stundande julen ställdes utan hem och härd.

Trots vad som hände vid Sankt Libers hög var ställningen fortfarande oavgjord. Slaget innebar ingalunda det avgörande som den svenska historieskrivningen vill göra gällande, ty om så skulle ha varit fallet är det egendomligt att kriget skulle komma att pågå i ytterligare tre år! Fortsättningen skulle mycket väl ha kunnat blivit en helt annan, därest den danska förbindelsetjänsten varit någorlunda effektiv under de kommande åren. Kriget, avgjordes således inte på vare sig detta eller något annat skånskt slagfält, - det skulle i sinom tid i stället komma att avgöras långt borta i Frankrike över huvudet på de stridande parterna.

Scenen växlar, - nu ett prov på svensk ordhållighet i medgångens stund. Ett par veckor efter slaget vid Lund eller den 14 december, inledde svenskarna belägringen av Helsingborg. Trots att den danska besättningen under överste Schönfeldt hade ordentliga förråd av såväl livsmedel som ammunition, inledde Schönfeldt underhandlingar med svenskarna den 30 december. Påföljande dag, nyårsafton 1676 kapitulerade Schönfeldt med villkoren, att besättningsstyrkan 300 man skulle få överföras till Själland, mot att de lämnade kvar fanor, vapen och annat material. Kapitulationen verkställdes samma dag och besättningen marscherade följdriktigt ner till hamnen för att överföras till Helsingör.

Här blev det stopp, det stod ju ingenting i kapitulationsurkunden om vilken väg besättningen skulle ta för att komma till Själland. Svenske befälhavaren generallöjtnant Schultz, som själv undertecknat överenskommelsen, förklarade nu, att Karl XI bestämt att besättningen i stället skulle marschera genom Sverige till norska gränsen! Därifrån skulle de ju sedan kunna ta sig till Själland! Det var heller inte första gången sådant svek förekom från det lägret, andra exempel har ju förekommit i det förgångna.

Här stod nu besättningen inom synhåll av Helsingör på andra sidan sundet och beordrades de att marschera till Norge. Mitt i vintern, - utan förråd och utan vapen, konvojerade av en svensk bevakningsstyrka, - gående norrut via Halmstad under helt otroliga umbäranden med svält och hård bevakning. Det berättas, att på en natt dog inte mindre än 23 man till följd av hunger, fotskador, sjukdomar och umbäranden. Man får gå långt fram i tiden för att hitta liknande bestialiska exempel på hur krigsfångar kunde behandlas av en förmäten och utmanande segrare, som inte hyste någon som helst respekt för vare sig människoliv eller givna ord.

Efter helt otroliga lidanden ankom resterna av besättningen till norska gränsen den 12 juni 1677, efter att ha varit på väg i nära ett halvt år! Styrkan uppgick då till 154 man av vilka många blivit märkta för resten av livet. Den godtrogne översten Schönfeldt blev arresterad, då han den 22 juli 1677 återvände till Danmark. Efter krigsrätt avrättades han samma år den 9 augusti i det danska fältlägret vid Landskrona. Brottet bestod i den onödiga kapitulationen i Helsingborg sista dagen av år 1676.

- Men mera i den här vägen skulle komma!